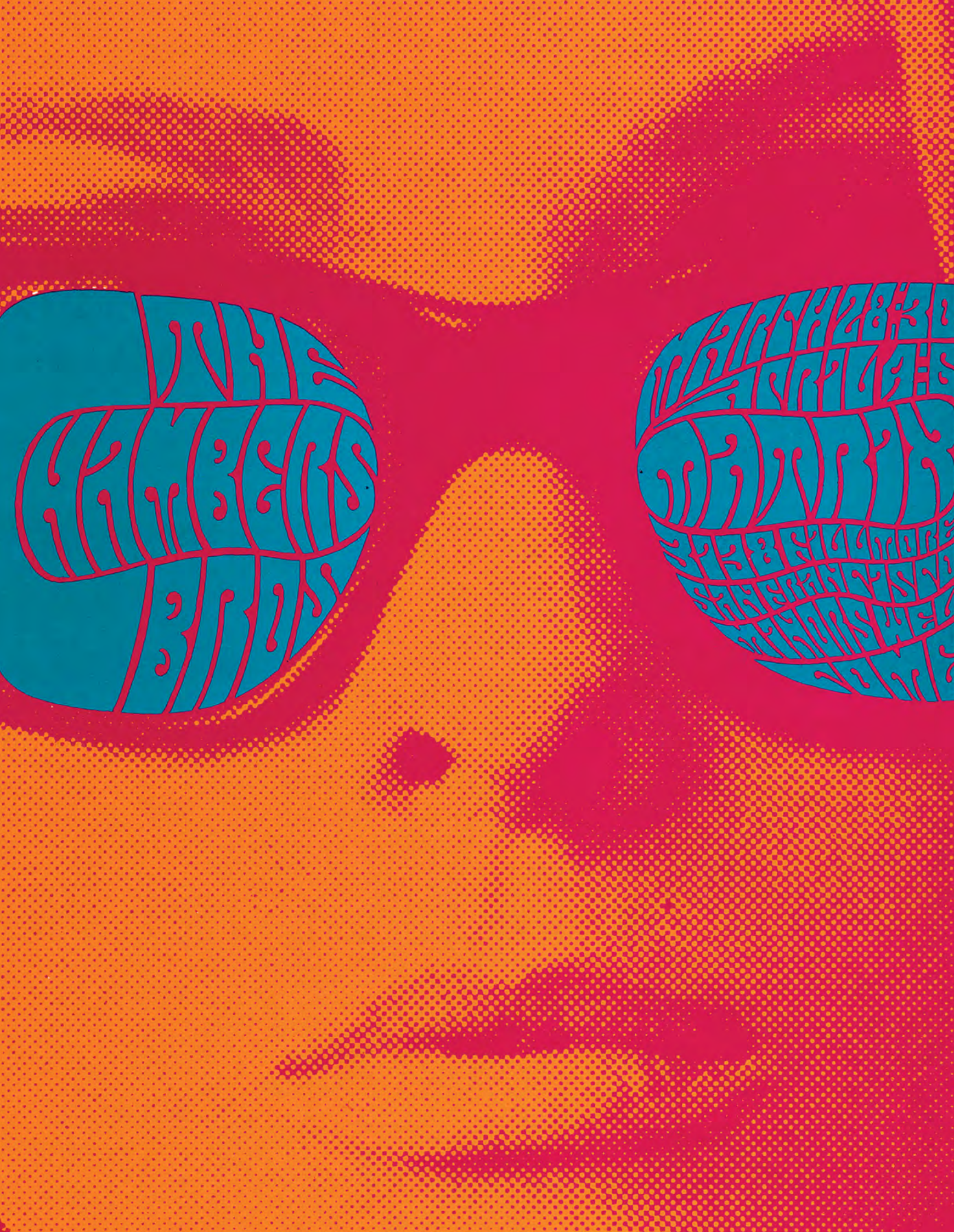

Victor Morosco, poster
voor *The Chambers Brothers*,
The Matrix, San Francisco
(1967).

Van hippie- tot high techcultuur

California: Designing Freedom

Tekst Marloes de Moor

Californië vormde de voedingsbodem voor de hippiecultuur die streefde naar hun ideale wereld met persoonlijke vrijheid. Hôe vanuit die hippiecultuur de innovatieve high techcultuur van Silicon Valley ontstond is dit voorjaar te zien in de tentoonstelling *California: Designing Freedom* in het Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch. Met talloze objecten, van de bijbel van de tegencultuur, de Whole Earth Catalog, en het eerste skateboard tot een zelfrijdende auto, wordt getoond hoe 'Designed in California' een wereldwijd fenomeen werd.

Een appje, een tweet, een duimpje, een smiley, de iPhone, een vakantiehuis via Airbnb, een barbiepop, een surfplank, een Easy Rider-Chopper. Menigeen zal er niet bij stilstaan, maar ze vallen allemaal onder Californisch design, dat de afgelopen vijftig jaar de wereld veroverde. Californisch design doet mogelijk denken aan de typisch Californische huizen, aan het modernisme uit het midden van de vorige eeuw en het ontwerpersduo Charles en Ray Eames met hun befaamde terras- en zwembadmeubilair, dat zowel binnen als buiten gebruikt kon worden. Hoewel de Eames-meubels inderdaad mondiale bekendheid kregen, hebben ze in

feite maar weinig te maken met de hedendaagse, invloedrijke Californische ontwerpers die met hun digitale producten de wereld domineren. 'Designed in California' staat niet alleen voor een ontwerp, maar vooral ook voor een levensstijl, een mentaliteit waarin individuele vrijheid en zelfontplooiing de boventoon voeren. Het werd een wereldwijd erkende standaard waar, net als de kwalificatie *Made in Italy*, waar op een zeker moment niemand meer omheen kon.

Californiërs

'Eigenlijk zijn we uiteindelijk allemaal Californiërs geworden. In vrijwel elk huishouden is wel iets te vinden dat ontworpen is in Californië. Allemaal maken we gebruik van in Californië bedachte technologie en gereedschappen waarmee je je eigen leven vorm kunt geven', verklaart Fredric Baas, conservator van het Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch. Dit voorjaar is daar de tentoonstelling *California: Designing Freedom* te zien. De expositie, die in het Design Museum London werd samengesteld, toont hoe de regendraadse hippiecultuur van de jaren zestig veranderde in de hedendaagse high techcultuur van Silicon Valley.

'Justin McGuirk, curator van het Design Museum London, signaleerde deze interessante ontwikkeling. Hij heeft die omgezet in een tentoonstelling die de

Links: Alternatieve
woongemeenschap met
zelfbouw van geodetische
domes (1967).
Boven: De Apple Macintosh
personal computer (1984).

samenhang goed uitlegt. Het verhaal ligt in feite zo voor de hand dat je denkt: waarom is dit niet eerder verteld? Wij vonden het belangrijk om deze tentoonstelling naar Nederland te halen. Bovendien past hij goed bij de nieuwe koers van ons museum, waarbij we ons uitsluitend op design gaan richten', zegt Baas. De tentoonstelling herbergt maar liefst tweehonderd stukken, waaronder unieke bruiklenen van bedrijven als Google, Apple en Wired. Dat resulteert in een verrassend aanbod dat varieert van oude bikerjackets, lsd-zegels en originele protestposters tot proefmodellen van iPhones, de eerste Apple-computer en een zelfrijdende auto.

Californiërs creëerden uit het niets hun ideale wereld

Aan de hand van tekst, beeld en audiovisueel materiaal wordt uitgelegd wat het verband is tussen deze ogenschijnlijk heel verschillende objecten. Zo op het eerste gezicht lijken de langharige hippies van de jaren zestig nogal haaks te staan op 'nerds' als Steve Jobs, Mark Zuckerberg en Elon Musk die de afgelopen decennia machtig werden en een fortuin verdienden met hun technisch vernuft. Toch hebben die twee groepen volgens Justin McGuirk, veel meer gemeen dan de buitenkant doet vermoeden. De inventieve voorlopers uit Silicon Valley beschikken net als hun vrijgevochten voorgangers over een tegendraadse houding, een ondernemersgeest en een drang naar vrijheid en zelfverwezenlijking.

McGuirk vindt het niet verwonderlijk dat deze pioniers juist in Californië zo tot bloei konden komen. 'Net als Nederland, waar designcultuur geworteld is in het feit dat het land van de zee is teruggewonnen, is Californië een plaats die steden uit woestijnen heeft gemaakt', zo schrijft hij in de tentoonstellingscatalogus *California: Designing Freedom*.

Al halverwege de negentiende eeuw was er een sterke ondernemersgeest te vinden. Mensen zagen Californië als een plek om zichzelf opnieuw uit te vinden en op zoek te gaan naar nieuwe kansen. Gedurende de Gold Rush reisden talloze gelukszoekers naar het gebied om goud te zoeken. Later kwamen daarvoor aantrekkelijke inkomstenbronnen als olie en de militaire productie in de plaats. De Franse filosoof en socioloog Jean Baudrillard noemde Californië 'een plek die zichzelf liet verbeelden dat het vanuit het niets hun ideale wereld zou kunnen creëren'.

Hippiecultuur

Californië bleek dan ook een goede voedingsbodem te zijn voor de hippiecultuur die er eind jaren zestig ontstond. Vrije geesten zetten zich af tegen het gevestigde orde, tegen de relatieve welvaart van het Amerika van de jaren vijftig, de bureaucratische banen, de gehoorzaamheid aan het militaire apparaat, de segregatie in de politiek en later ook de oorlog in Vietnam. Studenten protesteerden, omdat ze meer zeggenschap en vrijheid van meningsuiting wilden. De drug lsd was, dacht men, een manier om de geest te bevrijden en te ontsnappen aan de werkelijkheid. Communes leken de ideale leefvorm, waarmee het menselijk contact verdiept kon worden. Sommige aanhangers van de tegencultuur kwamen openlijk in opstand tegen de politiek, anderen

| Prototype van Waymo's zelfrijdende auto (2016).

waren er teleurgesteld in en trokken zich juist terug uit de maatschappij om zelf een primitief bestaan op het platteland te gaan leiden. Tienduizenden hippies kozen ervoor in communes te gaan leven. Ze bedachten gereedschappen waarmee ze zoveel mogelijk zelfvoorzienend konden zijn. Binnen deze communes konden ze onafhankelijk zijn en hadden ze controle over hun eigen lot, zo was de gedachte. Informatie over hoe je zo'n leven kon vormgeven, is terug te vinden in 'de bijbel van de tegencultuur': de *Whole Earth Catalog*, gepubliceerd door Stewart Brand. Deze catalogus verspreidde de doe-het-zelf-cultuur van hippies over de hele wereld.

High techcultuur

Wat op dat moment nog niemand kon voorzien, was dat uit deze ideologie uiteindelijk een innovatieve hightechcultuur zou voortkomen die zo groot en dominant was dat er wereldwijd gebruik van kon worden gemaakt. De hippies hadden een vrij en creatief klimaat geschapen dat geschikt bleek om nieuwe revoluties te ontketenen. Hackers en computeringenieurs gaven daartoe een eerste aanzet in San Francisco Bay Area door *personal computing* te ontwikkelen. Eerder waren computers uitsluitend het hulpmiddel geweest voor het leger en bedrijven, nu werden die ook bereikbaar voor het individu.

De San Francisco Bay werd een thuishaven voor ontwerpers

De komst van de computer en internet leidde tot heel nieuwe soorten van ontwerp: van software, gebruikersinterfaces tot interactieontwerp. De ontwerpers creëerden gereedschappen en technologieën waarmee mensen zich konden uitdrukken, gedachten en ervaringen konden delen. Zo werden vrijheid en zelfontplooiing, de idealen van de hippies, omgezet tot een digitale wereld. Technologie was plotseling voor vrijwel iedereen bruikbaar en toegankelijk. De San Francisco Bay Area groeide uit tot een thuishaven voor ontwerpers, autofabrikanten en technologiebedrijven van over de hele wereld.

Hoe die verandering van hippie- naar high techcultuur nu precies plaatsvond toont de tentoonstelling *California: Designing Freedom* in vijf verschillende thema's die elk een andere vorm van vrijheid verbeelden: *Go where you want*, *See what you want*, *Say what you want*, *Make what you want* en *Join what you want*. Het is volgens Baas een illustratieve en overdadige expositie die niet te vergelijken is met een tentoonstelling in een kunstmuseum. 'Daar zijn doorgaans vijftien stukken fraai uitgelicht. Bij deze expositie is ontzettend veel te zien en te doen. De meeste objecten zullen bovendien bij veel mensen herkenning oproepen.'

Binnen het thema *Go where you want* staan beweging en ontspannen centraal. Baas: 'Aansprekende stukken zijn bijvoorbeeld de Easy Rider-chopper en de zelfrijdende auto van Waymo, die nu al in Amerika rondrijdt. Maar je vindt er ook een zeldzaam prototype van het eerste skateboard, een mountainbike, het eerste gps-apparaat voor consumenten en de Google-backpack.' Het gedeelte *See what you want* laat zien hoe Californië nieuwe manieren ontwikkelde om naar de wereld te kijken. Dat gebeurde bijvoorbeeld met behulp van geestverruimende drugs, virtual reality en de fantasiewereld van Walt Disney, Hollywood en game-ontwikkelaars.

Say what you want toont middelen voor zelfexpressie en rebellie, zoals tijdschriftontwerpen, originele protestposters en de user-interface van Twitter. Onder het thema *Make what you want* zijn objecten te vinden die het zelf produceren makkelijker en democratischer maken. 'Natuurlijk is hier de *Whole Earth Catalog*, de bijbel van de tegencultuur, te zien. Hoe maak je bijvoorbeeld een huis van autobanden? Wat is voortgekomen uit de ecologische architectuur? Ook is er een vroeg zelfbouwpakket voor genetische manipulatie. Het bevat samples om in te grijpen op genetisch niveau.' Voor de originele Apple-One-onderdelen verwacht Baas veel belangstelling vanuit de Technische Universiteiten. 'Deze onderdelen kreeg je thuis gestuurd, waarna je daar zelf een computer mee kon opbouwen en aansluiten. De Apple-one-computer is zeldzaam en waardevol.' Ten slotte wordt in het gedeelte *Join what you want* alles verteld over het opbouwen van alternatieve gemeenschappen en groepen. Het gaat dan om zowel fysieke als online gemeenschappen, van hippiecommunes tot Facebook. Ook de schaduwkanten van al die vernieuwende, aantrekkelijke en soms zelfs verslavende objecten worden belicht in de tentoonstelling. De vrijheid om te gaan en staan waar je wilt en je eigen leven al dan niet online vorm te geven, leidt ook tot ontworteling, tot een afbraak van groepen die in levenden lijve samenkomen en een vermindering van diepgaande, rechtstreekse menselijke contacten. Duidelijk wordt dat Californisch design ieders leven op talrijke manieren heeft beïnvloed en niet meer weg te denken is uit de hedendaagse wereld. 📖

Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch
De Mortel 4
5211 HV 's-Hertogenbosch
+31 (0)73 627 36 80
www.sm-s.nl

Geopend dinsdag tot en met zondag van 11.00 tot 17.00 uur. De tentoonstelling *California: Designing Freedom* is t/m 17 juni 2018 te zien in het Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch. Bij de tentoonstelling is een gelijknamige catalogus verschenen van Justin McGuirk en Brendan McGetrick, uitgegeven door Phaidon. In de catalogus staan essays van vooraanstaande deskundigen en interviews met belangrijke spelers uit de Californische designwereld. ISBN: 978 07 1487 423 4.